

Лариса Ніколаєнко,
аспірантка Сумського
державного педагогічного
університету ім. А.С. Макаренка

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА
«МУЗИЧНА АБЕТКА» З МЕТОЮ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ
ЗДІБНОСТЕЙ
ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ**

Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі будується на основних дидактичних принципах. Одним з них є принцип наочності навчання, що має в основі використання конкретних образів, зображення об'єктів [2, с. 126]. Принцип наочності допомагає зробити навчально-виховний процес більш цікавим, засвоєння навчального матеріалу більш яскравим, допомагає дитині краще запам'ятати музичний матеріал, адже при цьому задіяні кілька відчуттів.

Питання застосування наочності вивчали Я. Коменський, Ф. Дістервег, К. Ушинський, В. Шаталов, О. Ананьєва.

Зокрема, видатний вчений Я. Коменський обґрунтував принцип наочності як основу успішності навчання. За словами великого дидакта «все, що можливо, надавати для сприйняття відчуттям: видиме для сприйняття зором; чутне – слухом; запахи – нюхом; підлягаюче смаку – смаком; доступне дотику – шляхом дотику. Якщо ж які-небудь предмети і явища можна відразу сприймати декількома відчуттями – надати декільком відчуттям» [1, с. 384].

На думку К.Ушинського опора на чуттєве пізнання є необхідною умовою навчання.

Вчитель математики В. Шаталов використовував рисунки – опорні сигнали, які були адаптовані до дитячого сприйняття та допомагали запам'ятати зміст нового матеріалу [3, с. 384].

Ми погоджуємося з думкою Л. Занкового, який довів важливість поєднання слова та наочності.

Метою статті є показати реалізацію принципу наочності на заняттях гуртка «Музична абетка» школи ранньої творчої орієнтації «Малюк».

Для посилення навчального ефекту, активізації творчого потенціалу вихованців інтересу до музичної діяльності упроваджуємо принцип наочності у роботі з дітьми 6-7 років. Використовуємо зображувальну, схематичну та аудіовізуальну наочність у всіх видах діяльності – слухання музики, співах, музично-дидактичних іграх, вивчення музичної грамоти, гри на дитячих музичних інструментах.

Розглянемо більш детально як принцип наочності реалізується на заняттях гуртка «Музична абетка» школи ранньої творчої орієнтації «Малюк» Сумського Палацу дітей та юнацтва.

Під час вивчення пісень застосовуємо зображення тварин, казкових героїв, явищ природи, що відповідають змісту пісні. При розучуванні поспівки «Я іду вгору, я іду вниз» ілюструємо рух мелодії на музичних сходинках (п'ять сходинок). Дитина показує всім, як звучить мелодія, рухаючи будь-яку іграшку по сходах вгору або вниз. Залучаємо вихованців до розумових операцій, шляхом використання схем. Пропонуємо визначити, яка схема відповідає напряму руху висхідної або низхідної мелодії. Під час роботи над поспівкою «Гойдалки» даємо завдання визначити по одному звуку, де знаходяться гойдалки (вгорі чи внизу) і показати на малюнку або за допомогою долоні. Якщо дитина визначає правильно, всі плескають у долоні. Таким чином в ігровій формі відбувається визначення та засвоєння звуків по висоті.

З метою розвитку наочно-образного мислення, що допомагає краще зрозуміти та засвоїти тему, активізації уваги під час слухання музики використовуємо ілюстрації весни, літа, зими, осені під час слухання циклу «Пори року» П. Чайковського та А. Вівальді. Пропонуємо вихованцям зображення й ставимо завдання: обрати фото, що найбільш підходить до цієї музики. Цей прийом використовуємо під час слухання музичного твору «Дощик» С. Майкапара, «Слон та Моська» І. Арсеєва.

Активно застосовуємо наочність під час вивчення музичної грамоти. Так, при вивченні теми «Динаміка в музиці» вперше знайомимо лише з поняттями «форте» та «піано». На наступних заняттях закріплюємо дані поняття використовуючи червоні («форте») та сині («піано») картки.

З метою розвитку музичного та ладотонального слуху, ознайомлення з поняттями «мажор» та «мінор» використовуємо набір карток із зображенням смайлів (сумного та веселого); зображення сонечка та хмарки. Надалі проводимо бесіду, під час якої знайомимо дітей з братами – веселим радісним Мажором та сумним Мінором. Пропонуємо ігрову ситуацію на розвиток творчої уяви, фантазії: Мажор і Мінор сфотографувалися. Але прийшов Злюка, розрізав фотографії та втік. Що ж робити? Допоможіть, будь ласка, склеїти фотографії.

При оволодінні поняттям «темп» застосовуємо методичний прийом «Кластер»: на дошці розміщуємо плакат, який зображує 4 темпи (повільний, помірний, швидкий, дуже швидкий). У кожної дитини є по 4 картки. Завдання – прослухати музику, показати картку, яка характеризує даний темп.

Із застосуванням наочності здебільшого пов'язані дидактичні ігри. Зокрема, використовуємо ілюстрації та наочність до тем «Птахи», «Регістри», «Три команди», «Музичні інструменти», «Музичні ключі», «Ноти та нотний стан», «Музичне доміно» тощо. Важливим є оформлення музично-дидактичних ігор: цікаве, яскраве, естетичне. Картки із зображенням музичних образів мають бути художньо привабливими та виразними, точно відповідати змісту гри.

Широко використовуємо дидактичний матеріал. Так, при вивченні теми «Регістри», застосовуємо набір карток із зображенням пташки, кішки, ведмедя. Діти слухають музику та визначають, хто живе в якому регістрі: ведмідь – низький регістр, кішка – середній, пташка – верхній. Також використовуємо долоні, вказуючи висоту звуків (долоня вгорі – високий регістр, посередині – середній, внизу – низький). Далі ускладнюємо завдання: дітям необхідно зобразити за допомогою рухів, пластики тварин різних регістрів. Ще одним варіантом вивчення теми є використання карток із зображенням ведмедів: великого (тата), середнього розміру (мами) і маленького (ведмежа).

Зі стрімким науково-технічним прогресом, розвитком комп'ютерних технологій, завдяки матеріально-технічній базі гуртка «Музична абетка» широко застосовуємо мультимедійні засоби: персональний комп'ютер, ноутбук, мультимедійний екран, сучасні освітні електронні програми. Це дозволяє посилити інформаційну насиченість всього навчально-виховного процесу. На заняттях у школі ранньої творчої орієнтації «Малюк» використовуємо такі електронні складові мультимедіа, як аудіо; відео; статичне зображення.

Так, під час слухання творів «Дощик» С. Майкапара, п'єс з фортепіанного циклу «Дитячий альбом» П. Чайковського, знайомства з вокальними творами «Маленькі кошенята» Н. Вересокіної, «От носика до хвостика» М. Парцхаладзе, «Пісня краплинок» Н. Ткаченко, музичних ігор «Кто пасётся на лугу?», «Світлофор» використовуємо статистичні зображення, що відповідають змісту твору.

Поряд з живим виконанням акомпаніатором прослуховуємо твори за допомогою технічних засобів навчання. Зокрема, цикл «Пори року» А. Вівальді, «Марш» С. Прокоф'єва, «Лебідь» К. Сен-Санса, «Марш Чорномора» М. Глинки, «Шествие гномов» Є. Грига.

Під час знайомства з музичними інструментами демонструємо фото на екрані та прослуховуємо звучання інструментів.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що використання наочності на заняттях з дітьми 6-7 років допомагає більш активно організувати навчально-виховний процес, зосередити увагу вихованців, розвиває наочно-образне мислення. Заняття набувають емоційного забарвлення, підвищується їх ефективність та продуктивність. Важливим є урахування індивідуальних, вікових особливостей дітей, творчий та загальний рівень вихованців.

Список використаних джерел

1. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. Т.1 / Я. А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – 653 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник / М. М. Фіцула. – 2-ге видання, виправлене, доповнене. – К.: «Академвидав», 2005. – 560 с.
3. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.